

приватному праві було дотримання учасники правовідносин відповідної форми певного діяння, яка фактично підміняла собою його зміст. З огляду на це, застосування принципу абстрактності в римському приватному праві за певних умов могло спричинити невідповідність між дійсними намірами сторін і наслідками застосовування абстрактної форми у правовідносинах [7, с. 155]. Незважаючи на окремі недоліки, принцип абстрактності у римському приватному праві сприяв єдності та оптимальному узагальненню регулювання приватно-правових відносин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Скакун О.Ф. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.
2. Козюбра М. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій / М. Козюбра // Право України. – 2017. – № 11. – С. 142-164.
3. Цивільний кодекс України 16.01.2003 № 435 – IV. Відомості Верховної ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Основи римського приватного права: Підручник / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін.. – Х.: Право 2008. – 224 с.
5. Покровский И. А. История римского права / И.А. Покровский., А.Д. Рудоквас (вступ.ст., пер.с лат., науч.ред. и примеч.). – Изд. испр., с изм. – СПб.: Издательско-торговый дом «Летний Сад», 1999. – 533 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ancientrome.ru/publik/article.htm?a=1524230000>
6. Санфилиппо Ч. Курс римского частного права: учебник / Чезаре Санфилиппо. – М.: Норма, 2011. – 464 с.
7. Дождев Д. В. Римское частное право: учебник / Д.В. Дождев. – М.: Норма: ИНФРА-М, 2015. – 784 с.

Токарева Віра Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗЛОВЖИВАННЯ ЦИВІЛЬНИМ ПРАВОМ НА ІНФОРМАЦІЮ У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

За твердженням посадовців ЮНЕСКО шкідливий вплив дезінформації проявляється у заохоченні прийому ліків не підтверджених клінічно для лікування вірусу або які схвалені для лікування інших хвороб .

Через масштабність загрози поширення недостовірних даних Всесвітня організація охорони здоров'я додала розділ «Руйнівники міфів» на онлайн-

сторінці, де спростовуються міфи та твердження які поширюються в інформаційному просторі.

Згідно із заявою керівництва Twitter, новини які можуть привести до широкого поширення паніки, соціальних заворушень або великомасштабним заворушень мають видалятися.

Відповідно до **ст. 34 Конституції України** кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Ч. 1 ст. 302 ЦК України визначає, що фізична особа, яка поширює інформацію, зобов'язана переконатися в її достовірності. Можна стверджувати, що ця норма поширюється на всіх осіб, в тому числі осіб які займаються професійною діяльністю, тобто журналістів.

Згідно із ст. 2 Закону України «Про інформацію» одним із основних принципів інформаційних відносин є достовірність і повнота інформації. Водночас Закон не містить критерії за якими інформації має визнаватись достовірною та повною.

Право на інформацію як особисте немайнове право фізичної особи включає в себе можливість вільного, та необхідного для реалізації нею своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій: збирання інформації, тобто надану законом можливість набуття, придбання, накопичення відповідно до чинного законодавства України документованої або публічно оголошеної інформації фізичними особами; використання інформації, тобто можливість задовольняти свої інформаційні потреби будь-яким незабороненим чинним законодавством способом; поширення інформації, тобто можливість фізичної особи розповсюджувати, обнародувати, реалізовувати у встановленому законом порядку документовану або публічно оголошену інформації; зберігання інформації, тобто забезпечення належного стану інформації та її матеріальних носіїв [1].

Допускається, що у разі поширення інформації, отриманої з офіційних джерел (інформація органів державної влади, органів місцевого самоврядування, звіти, стенограми тощо), фізична особа, не зобов'язана перевіряти її достовірність та не несе відповідальності в разі її спростування, водночас зобов'язана зробити посилання на таке джерело (ч. 1 ст. 302 ЦК України).

З цього випливає, що повідомлення, новини посадових осіб органів державної влади, місцевого самоврядування через офіційні джерела слід

вважати достовірними. В свою чергу особисті сторінки у соціальних мережах посадових осіб, політиків офіційними джерелами до таких відносяться.

Проте, як свідчать новини за період пандемії, офіційні джерела можуть надавати неперевірені факти, а рекомендації можуть бути надані без клінічного підтвердження. Як неодноразово під час брифінгів висловлював свої припущення щодо способів лікування президент США Д.Трамп.

Наразі, питання достовірності ставиться й перед результатами наукових досліджень, як свідчить експеримент у науковому співтоваристві США року, коли науковці видавали сумнівні, недостовірні нібито результати проведених досліджень, щоб викрити науку [2].

В умовах коли суспільство втрачає довіру до офіційних джерел, посадових осіб, результатам наукових досліджень, то поради відомих ведучих, блогерів, «лідерів думки» починають конкурувати з рекомендаціями осіб які вважалися компетентними професіоналами.

Зростаючий вплив блогерів у медіа просторі поштовхнув законодавців запроваджувати правове регулювання такої діяльності, поряд із діяльністю традиційних ЗМІ у Проекті Закону «Про Медіа» від 27.12.2019 № 2693 [3].

Крім того поширення новин у соціальних мережах, месенджерах про залежність клімату, віку, національної приналежності та походження із вірогідністю захворіти на вірус є не лише дезінформуючими, а й носять характер вираження расової нетерпимості.

За таких умов проблема зловживання суб'єктивним правом на інформацію набуває актуальності, перебуваючи на межі свободи вираження слова та права на інформацію, межуючи із порушенням норм права, моралі, коли поведінка не узгоджується з принципами розумності та добросовісності.

Цивільні суб'єктивні права будучи мірою поведінки уповноваженої особи мають визначені межі за змістом та характером здійснення.

Відповідно до ч. 1 ст. 13 ЦК України, цивільні права особа здійснює у межах, наданих їй договором або актами цивільного законодавства.

Суб'єктивні права особи органічно пов'язані із її обов'язками щодо здійснення права належним чином. З тим, межі здійснення суб'єктивних прав особи можуть визначатись поряд із законом та договором, й призначенням суб'єктивного права особи.

Вимоги здійснення своїх прав передбачається ч. 2 ст. 13 ЦК України, що особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині.

Не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах. *Положення ст. 23*

Конституції України, що кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права та свободи інших людей, отримало свій розвиток у ч. 3 ст. 13 ЦК України, відповідно якої особа при здійсненні цивільних прав повинна додержуватися моральних засад суспільства.

Сутність зловживання правом полягає у тому, що особа яка формально володіє суб'єктивним правом допускає недозволене використання свого права, порушує міру та вид поведінки, обґрунтовуючи такі дії формальною належністю їй суб'єктивного права.

Основа зловживання правами полягає в конфлікті між зовні правомірним використанням особою своїх прав та аморальною антигромадською поведінкою.

ЦК України виділяє дві форми зловживання правом залежно від суб'єктивної сторони: умисне та необережне зловживання правом. Зловживання правом із умисними наміром використання свого права всупереч нормам держави і суспільства або заподіяння шкоди іншій особі – називають шикана.

Необережне зловживання правом характеризується здійсненням права забороненим способом, не пов'язане з наміром завдання шкоди.

Також доктрина передбачає поділ за суб'єктами, яка існує у вигляді зловживання правом державними органами та громадськими об'єднаннями, зловживання юридичних і фізичних осіб [4].

Аналогічно чином поширення особами не перевірених фактів може відбуватися як зловмисно, так і несвідомо. При цьому, незалежно від наміру, результатом поширення недостовірних даних є дезінформація яка може нести летальні наслідки.

Зловживання правом на інформацію та свободу слова може відбуватись не лише шляхом цілеспрямованого нанесення шкоди третім особам, а й у разі поширення даних, публічних заяв та сповіщень з боку ЗМІ, посадових осіб які містять недостовірні, неперевірені факти, які вводять в оману населення, щодо засобів, лікування, стану забезпечення лікарень, кількості захворювань.

Уявляється, що небезпека зловживання правом з боку ЗМІ, публічних та посадових осіб, наразі, зростає. Здійснення суб'єктивних прав суб'єктами з метою приховування або фальсифікації суспільно значущих даних, поширення чуток під виглядом достовірних повідомлень, має кваліфікуватись як формально протиправне зловживання правом відповідно до законодавства України [5].

Поряд із зазначеним, запровадження державою обмеження на здійснення права на інформації та свободу вираження слова повинно суворо відповідати засадам необхідності та пропорційності, і не повинно ставити під загрозу саме право. Заборона та обмеження доступу до публічної інформації в розпал пандемії, становить значний ризик для здоров'я та життя людей, тому стає непропорційною у таких умовах та порушує законодавство про права людини [6].

Істотного значення набуває формування у всіх учасників цивільних відносин правосвідомості, дотримання меж можливої поведінки з позиції моральності, не порушення публічного порядку, добросовісності, розумності, справедливості, обізнаності стосовно застосування засобів інформаційної гігієни [7].

Право на інформацію та свободу слова в епоху розвитку інформаційного суспільства, зазнає трансформації ставлячи такі питання, як визначення публічності, можливість обмеження таких прав в Інтернеті, визначення юрисдикції держави в умовах інформаційного простору, тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. / За відп. ред. О.В. Дзери (кор. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – Т. 1. – 832 с.
2. Воронин Н. Научный скандал года: ученые писали фейк-исследования, чтобы разоблачить лженауку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/russian/features-45751968>
3. Проект Закону «Про Медіа» від 27.12.2019 № 2693 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67812
4. Кузнецова Л.А. Проблемные аспекты злоупотребления правом / Л.А. Кузнецова // Вестник Уральского института экономики, управления и права. – 2019. – № 2 (47). – С. 50-53.
5. Малиновский А.А. Злоупотребление правом (новый подход к проблеме) / А.А. Малиновский // Право и политика. – 2000. – № 6. – С.105-106.
6. The right to Internet as the right to health? Obligations to remove barriers to the access of information during a pandemic April 16, 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://leidenlawblog.nl/articles/the-right-to-internet-as-the-right-to-health-obligations-to-remove-barriers-to-the-access-of-information-during-a-pandemic>
7. Давидова І.В. Правочини та їх недійсність в інформаційному суспільстві: теорія і практика: монографія. О., 2018. С.7.